בסוד שיח

שאול שיר

החרם נמשך כבעבר

על פניהם, נראים היום היחסים בין הציבור החרדי הדתי־לאומי, או יותר נכון החרדי־לאומי (כשהכוונה לעולם התורה הציוני), לבין הציבור החרדי, תקינים לכל דבר ועניין. זמן קצר לאחר שנכנס לכהן כשר תתבורה, התבטא השר הרב יצחק לוי, כי במסגרת עבודתו הוא מגיע להאות המשותף הגדול בין כלל מרכיבי הציבור הדתי בכלל רינה: "הפגיעות שבאות אלי מהציבור החרדי מעסיקות אותי ומטרידות אותי לא פחות מאשר את הפונים, ומכאן אני רואה עד כמה רב המשותף בינינו לעומת המפריד". ואכן, גם במישור הפרלמנטרי קיים שיתוף פעולה רחב בין הסיעות החרדיות, ואם בקואליציה קיים הב־דל, אין בו כדי להעיב על ההסכמה העקרונית.

אלא שמסתבר, כי מדובר באחיזות־עיניים, שכן, בתחתית קיים אותו ריחוק שהיה קיים בעבר, כאשר עתון "המודיע" היה מנחית דבר יום ביומו את מנת־הב־קורת והתשמצות על הציבור הדתי־לאומי.

בימים אלה קיבלתי מכתב מידידי הרב אריה שטרן נ"י, יו"ר "מכון הלכה ברורה וברור הלכה" המרכז בעד עצמו, והנה הוא כאן ללא שום תיקונים.

יצוין, כי ישנם נדמים ביישיבת "מרכז הרב" הסבר רים, כי אין לתת פומבי לתופעת ההתרחקות מצד הציבור החרדי ההולכת ונמשכת, בכל הקשור לפרסומים התור־ניים של החרד"ליסטים אלא שהרב שטרן וחבריו טוע־נים, כי הגיעו מים עד נפש ואין עוד טעם להבליג על ההתרחקות הזאת, שאינה אלא פגיעה בתורת־ישראל ממש וביניהן תלמידי חכמים.

וזה דבר המכתב:

"זה כבר זמן רב שרציתי לכתוב ולספר קצת על המכון – 'מכון הלכה ברורה וברור הלכה' – העוסק ביצירה תורנית מקורית להנשמת הכניתו חזונו של הרב קוק זצ"ל. מדובר על מכון המונה למעלה מארבעים תלמידי חכמים העוסקים בתורה בעמל רב וכבר זכו להוציא לאור אחד עשר כרכים מתוך סדרה מתוכננת של שלר שים חמישה, עד להוצאת הש"ס כולו בעזרת השם.

לשמחתנו הגנו רואים ברכה בעמלנו כאשר אלפי לומדים בעיקר בישיבות התיכוניות, ישיבות התחדי־רי שיבות גבוהות, לומדים ומעיינים בספרים ומגלים את השיטה המאפשרת להכיר את הסוגיות בעומקן, וכבר יש גם עשרות ר"מים המשתתפים בקורס להשתלמות עפ"י שיטה זו ומאות תלמידים נוטלים חלק בתחרות "הכותב המצטיין" עליה הכרזנו.

רבים מגרולי התורה סמכו ידיהם על המפעל, מהם בבר־אינ אתנו כמו: הגר"מ שיינ־ר"ז הגר"ח קנ־ייבסקי, הגרש"י זוין, הגר"ש גורן והגר"ש ישראלי זכר צדיקים לברכה, ועיד רבים החיים אתנו לחיים ארוכים כמו: הגר"א שפירא, הגר"ע יוסף, הגר"מ אליהו, הגרי"ז גולי־דבר, הגרי"ד סולובייצ'יק, הגר"מ שטרנבוך, הגר"נ גולי־דבר, הגר"י אריאל. כולם כתבו דברי הסכמה או מאמ־רי הערכה עם דברי שבח והזיון.

אבל בצדים של כל הדברים היפים, יש לצערנו גם הרבה עגמת נפש מהיחס שאנו מקבלים מלומדי התורה ורבותיהם אשר בישיבות החרדיות.

מתברר שהם רחוקים את הספרים ומונעים את הנכנסות לבתי המדרשים שלהם, וכל כך למה? – ובכן הטעם הוא מפני ששכו את מרן הרב קוק זכר צדיק על הספרים ומפני זה אינם מוכנים שתלמידיהם ילמדו תורה בהוצאות־אבי ורבא מספרים אלו, כאילו יש שתי תורות ח"ו.

יש באמתחתנו סיפורים רבים כיצד דחו את אנשינו וסילקו אותם ככלי מיני צחת. רק בשבוע שעבר קיבל־נו שוב את מנת ההשפלה הזו בישיבה אחת בירושלים מפיו של אחד מראשי הישיבה אשר אף מרן את הטלפון כשביקשנו לדבר איתו, ולפי עצות התלמידים בישיבה, הוא שילם כסף לרוכשי הספרים ובלבד שיסלקום מבית המדרש. בישיבה אחרת בדרום ביקש ראש הישיבה שנ־סתלק, כדי שלא נגרום לתסיסה אצל תלמידיו, ושם בר־רום היה ראש ישיבה שהסכים למכירת הספרים בישי־תו, אך ה"הוצאה הרוחנית" רדשה את סילוקם ודרישתם נתקבלה. בישיבה בבני ברק סילקו את מוכרי הספרים באלימות, ובישיבות מסוריטות לא הסכימו לקבל את הספרים אף לא במתנה, וה"ם אחד אף סיפר שיש לו את הספרים אך אינו מעז להכניסם לבית המדרש.

אני ירוצה לומר שלקיבי פשוט שותת דם על היחס הזה שיש בו השפלה לתורה ולכבוד הרב, ואיו לנו ולהם מה־ענש על בזיון תלמידי חכמים.

נראה לי שהגיע הזמן לומר את הדברים האלו בפרוש, ולא להתעלם מהם, כי אי אפשר לדבר על אחדות המח־נה כשאנו עדים לתופעות כאלה דבר יום ביומו. אצלנו בבית המדרש של "מרכז הרב" התחנכנו ע"י רבותינו לאהבת ישראל ולאהבת התורה, ובאמת אין אצלנו הדר־מת מסוג זה והדבר פשוט וברור, שלומדים את הספרים של כולם כשמדובר על רבני תורה.

מאידך גיסא עוד למדנו ממרן הרצי"ה זצ"ל שיש רב־רים שהנקאות יפה להם ואלו הם: תופעת המסיון, ארץ ישראל, ובזיון תלמיד חכמים. ראיי על כן שנמהה אף נדגיש בקול שלא נמשיך לשבת בשקט אל מול התיפעה של בזיון כבוד הרב זצ"ל, כמו שאיננו יושבים בשקט כשמדבר לעמוד על שלמות הארץ.

אמנם מלכתחילה איננו מחפשים מלחמות ומאבקים, וצריך למצוא את הדרך לפתור את הבעיה הזו בדרכי נר־עם כרי שנוכל לפעול יחדיו למען אדנינו ורבי אליקינו"

עדיפות עליונה לשיפור המבנים

סמנכ"ל משרד החינוך התתרבות, מנחם כהן ערך בי־מים אלה סיור ב"מפעל להכשרת ילדי ישראל", ולבו נחמץ בקרבו לנגלות באלה תנאים תוריים מתחנכים הילדים הבאים בשערי "המפעל" הזה.

"המפעל להכשרת ילדי ישראל" קולט ילדים ממשפ־חות מצוקה וחסרי־בית, ולמעשה "המפעל" הוא ביתם בקיץ ובחורף. צוות המחנכים, לדברי כהן, משקיע את נשמתו בחינוך הילדים הללו ודואג לכל מחסוריהם מהחר־טם החינוכי המיפולי, אלא שאין להסתפק בכך. כהן הניח על שולחנו של שר החינוך התתרבות, זבולון המר־ר"ח קשה ביותר על המצב הפיסי של המבנים שבו מת־נוררים ילדי המצוקה הללו ועל צפיפות המגורים.

השר שהופתע מהדו"ח שהונח על שולחנו הזדה לפעול לאלתר לשיפור ושיפוץ המבנים. היקצה לכך סכום נכבד ו"המפעל" הזה נכנס לקרימרון של "עדיפות עליונה".

ושוב חוזרים לסקרי דעת הקהל"

מסתבר, כי לציבור זכרון קצר, או לפחות לעורכי הע־תונים ובעלי מדוחים בדדיו. לקראת הבחירות לכנסת הנוכחית הוצפנו בסקרים בעיתונות בדדיו ובטלוויזיה הנוכחית על תוסר סיכוייו של בנימין נתניהו, והנה נפתחו הקול־פיות ונתברר, כי המכונים למיניהם לסקרי דעת קהל כשלו ברוב תחזיותיהם. לא רק לגבי המועמד לראשות הממשלה אלא גם לגבי המפד"ל, ש"ס ויעוד.

עברה רק שנה אחת וכבר תחדים שוב הסקרים שמדי־חים ממגמתיות, ומחוסר אמינות. אני מבקש להתייחס לסקרים שמתפרסמים בדדיו בתוכניתה של דליה איזדי־עיתונאית הראויה לכל שבח. ביום רביעי האחרון פורסם בתוכנית זו סקר (מבוסס על 500 איש) שעניינו משדר הציון הישראלי בהיבטים שונים. על־פי הסקר 63 אחוז כאוכלוסיית ישראל סבורים, כי הסברת הציון של ישר־אל כושלת. לא נאמרה המלה כושלת אבל המסקנה הזה. ייתכן. אך מעניין לדעת הכיצד 500 הנשאלים יכדיעים על הסברת הציון של ישראל. הם מלווים אותה יום יום? הם מקבלים העתקים מתוכר ההסברה המופיע כתו־לי הד־מדוכר בקישקוש, במלל ריק שאין לו שמץ של ביסוס. ריייו, תבל על הכסף. אחדי הכל מדובר בדדיו ממלכתי.

מחצרות אדמו"רים וחסידים

"לשליש ולרביע לא שמענו"

נתחיל בסיפור סדי, שסיפר השבוע מפי בעל הדבר עצמו סמוך להזלקה המסותית על קברו של רבי יחנן הסנדלר. כידוע, במקביל ל"הזלקה" על גג "הציון" של רבי שמעון בר־יוחאי, נערכת לאחד חצות־ליל, "הזל־קה", גם על קברו של רבי יחנן הסנדלר, וגם כאן ישנם "חזקות" ושקטים, והבאים בקביעות למידון מצויים בס־עמדים הללו היטב.

את ה"הזלקה" על קברו של רבי יחנן הסנדלר עורך אדם, שלא הצלחתי לקלוט את שמו, עם חזות מזרחנית בבגדיו וכבל הנגהותיו. נראה בגיל העמידה, משהו כמו חמישים פלוס. את זכות ההזלקה ירש מזחתנו, שבמשך 73 שנה נשא על שכמו את ה"הזלקה" על קברו של רבי יחנן הסנדלר. ותנו, מתושבי הגליל, עוסק בכך כבר 33 שנה, מאז פטירת זחתנו. הוא נוטל את "מקל ההזלקה", שבו השתמש עוד זחתנו, מצמיד בקצהו נר בוער המדליק את כל תומרי הבערה ששמו בחצית "ההזלקה". והכל כמובן לכבוד זתנא האלוקי רבי שמעון בר־יוחאי.

סמוך להזלקה סיפר "בעל החזוקה", כי לפני מספר חודשים לקה בשיתוק חלקי בגופו. ודזמאים אמנם עשו את שלהם, אבל הגוף היה משותק בחלקו. ביקש "בעל החזוקה" מאשתו שתביא לו את "מקל ההזלקה", שבו השתמש זחתנו ושהוא משמיך במסדת זו להזליק עם אותו מקל. נטל את המקל ושכב עליו שלושה ימים, ופנה לרבי שמעון בר־יוחאי ואמר: "ר' שמעון', ר' שמעון, שלר שים ושלושה שנים אנ' עבד שלך, ותהיה אתה פעם אחת עבר שלי ותתפלל לרפואתי". כך בלב נשבר פנה "בעל החזוקה" לרבי שמעון, וביום השלישי קם ממיטת חוליו כאילו לא היה רבר. האיש מוכר, המקל מוכר, ואין כל קר־שי לבדוק את הסיפור הזה למי שמבקש לעמוד על כל פרטי המעשה ואמיתותו.

למחרת ל"ג בעומר היה ה"אירועים" של רבי מנחם מנדל מרימינוב, אותו רבי מנחם מנדל שהבטיח, כי כל מי שידליק נר לעילוי נשמתו ב"יום השנה", הוא יעשה לו כזבר, או יתור נכון הוא יחזיר לו טובה בזה ובבא. (השבוע סיפרו לי, כי הרבר אמור גם לגבי שמואל הנ־ביא ואנחם בן־איהר, שעל פי המסורות הם מחזירים טר־בה לכל מי שמרליק נר נשמה או פתיל שמן לעילוי נשמתם.)

במדור זה כתבתי פעם על רבי מנחם מנדל מרימינוב ז"ע, מתלמידיו של רבי אלימלך מליז'נסק, בעל "הנר עם אלימלך". רבי מנחם מנדל היה מעניקי האדמו"רים, שסבל עוני חדשת רעב בשנות בחרותו ולא זו אף זו: בני משפחת אשתו הצקנית, ודפו אותו עד חזרמה במשך כמה שנים עד שהצטרף ל"כת" לחסידים.

הצאר או נפוליון?

אחר מצאצאיו, ר' חיים יהודה דייך נ"י, סיפר לי הש־בוע את אחד הסיפורים המתגלגלים בתוך המשפחה מאב לבן, על רבי מנחם מנדל מרימינוב זצוק"ל, ועני־נו הזזיכות הירזע בין הצדיקים אם לתמוך בצאר או בנ־פוליון במלחמה שהתחוללה ביניהם.

רבי מנחם מנדל צידד דזיקא בנפוליון, והוא ביקש לראות במלחמה הזאת בין שני הענקים את מלחמת גוג ומגוג. "הרימינובר" רצה לראות בניצולה של מלכות רוסיה האמין בכל לבו, כי תבוסתה בקרב, תקרב את ביאת משיח צדקנו. ל"רימינובר" היתה אופורזיה חד־קה (כזכור, "האדמו"ר הזקן" תמך דזיקא בצאר וכמזהו גם רבי נפתלי מרופשיץ – זכזהם תגן עלינו), ובעיצר־מו של אחד הזזיכזהים אמר ה"רימינובר": "אני הולך לאפות את המצות של המלכה הרוסית".

באזתם ימים נשמע ה"רימינובר" אומר: גם אם יי־שפכו נזדות של רוח של יהודים ויהודים יצטרכו להת־כסות בדמים עד הכתף כדאי הדבר ובלבד ששמיח יבוא...

תגובתו של רבי נפתלי מרופשיץ היתה: "לשליש ולרביע לא שמענו" (מתוך פישזם וקפוחדו) ולא פירש למה יזמוזן עליו.

מלחמת המצות

נכנס רבי מנחם מנדל לאפות מצות. ייתר יזהרים וכ־יון כוונת לנפילתו של השר של רוסיה של מעלה, כפי שמופיע בכתבי האר"י והחל אומר: "לשם מצת מצווה, המצה בתנור של־500 רוסים יהיו בפרה: עוד מצה עוד 1000 רוסים וכו' (הכל באיריש כמובן). ידע ה"רופשיצער" למה מסוגל רבי מנחם מנדל מרימינוב כאשר הוא משוטט בעולמות העליונים ובזערת בו הכ־מיה למשיח צדקנו, ועל כן מיהר להפריע לו במלאכ־תו. הוא נכנס בריצה למאפיית המצות ומצא את ה"רימינובר" בעיצומה של אפייה, ולא ברור היה לו מה בוער יותר התנור או ה"רימינובר". צעק ה"רופשיצער" לעברו של רבי מנחם מנדל: "רבי, נפר־ליין הוא טומאה וטומאה נדחית לפסח שני"... קריאתו זו של ה"רופשיצער" הצליחה לבלבל את ה"רימינובר", שהחל לסנת מהצות והרים את ירו על מצזו. משראה זאת ה"רופשיצער" פתח במנוסה מהמ־קום בידעו, כי יד על המצזה אצל ה"רימינובר" פירר שה: קפירה חשפ ממנה כמפני אש מלהסת.

הלך ה"רופשיצער" למעיר מקרנ־ין, שגם הוא היה בתוך הזזיכוח "הצאר או נפוליון", ולא מצאו בביתו. באותה עת היה ה"קרנצער" ב"מזוזה" ה"רופשיצער" נשבר על מישתו. בידוע היה שהמגיד מקרנ־ין היה יר־צא מן ה"מקזה" כשהוא לוקה בחוש־שה גדולה ותיקף שהגיע לביתו נאלץ לשכב ולנוח. משנכנס וראה את רבי נפתלי מרופשיץ על מישתו הפציר בו: אנא, קום אני חייב לנוח. אמר לו ה"רופשיצער" אני אקום מהמי־טה רק בתנאי שתבטיח לי שלא יקרה לי שום רבר. "המגיד מקרנ־ין" סירב להתחייב ואז הבזיר לו ה"רופשיצער", כי אין הוא יודע מהמיטה יהיה מה שי־היה. מרוב הפצזות הבטיח לו "המגיד מקרנ־ין" שלא יקרה לו ה"רופשיצער" קם מהמיטה. שאל אותו ה"קרנ־יצער" – ממה אתה חרושש השיב לו: מהקפידה של ה"רימינובר", וספר את כל הסיפור, את אשר ארע במאפיה.

"הקשית לשואל" – אמר "המגיד" מקרנ־ין" וככל ואת מכיזזן שהבטחתי – שמזזה לך הבטחתי.

לאחד שנתיים סמוך לפטירתו, שאל ה"רופשיצער" את ה"רימינובר" מתי משיח יבוא, ותשובתו היתה: תולעים יזזיקים יחזלו עליכם בקבר וקופסאות חלזזה יצטרפו אליהם עד שמשיח יבוא. כשאני רציתי אתם לא רציתם, ועכשיו אין רוצים מן השמים...

אל תתערב בעניין הזה

אחדי מלחמת העולם הראשונה, בהיות האדמו"ר מצאנז, רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם זצוק"ל בעיר לימים, ניגש בעת רצון אל אביו הקזה"ס, הרב מרדזיק ישאל אותו: הרי אלפי יהודים נהרגו במלחמה הזאת (מלחמת העולם הראשונה) ואפשר היה ממש למנזל בר־מם, מדוע אם כן התנצרו את הבדיקים בתקופת הצאר וג־פוליון למעשהו של "הרימינובר".

מה אתה חושב – שאל אותו אביו – מה שאתה יודע והזאה הם לא ראו ואל תתערב בעניין הזה...

בשיעור האחרון שנתן "חומש עם רש"י" סרם שזזלה אמר הקלויזנבורגער: להגיד שהבנתי או את אבי אינ־י יכול לומר. אחד־כך באה מלחמת העולם השניה וראיתי הכל... ונתחזזר לי, כי אין מדובר על גופים אלא על נש־מות, ולהביא את כל נשמות רזדות העבר על תיקנן. ולי־זה התכזון ה"רופשיצער" באומרו ל"שליש ולרביע לא שמענו". לאמזזר: "אם ה"רופשיצער" לא היה עוזר את ה"רימינובר", היה מגיע אולי המשיח, אבל אלפים רבים של נשמות לא היו באות על תיקנן. בתגעת הזזר־זה בתשובה ראה ה"קלויזנבורגער" שלב חשוב בתיקון הנשמות שכשלו ההזחת הגאולה.